

Inhoud

Voorwoord	7
1 Dwars door de Hooglanden	11
2 Bommelstein bij Inverness	25
3 Baai van de Elzen	57
4 Eilanden van verlangen	87
5 Twee vogeleilanden	125
6 Door het hart van Schotland	139
7 De landsheer van Abbotsford	155
Woord van dank	189

Voorwoord

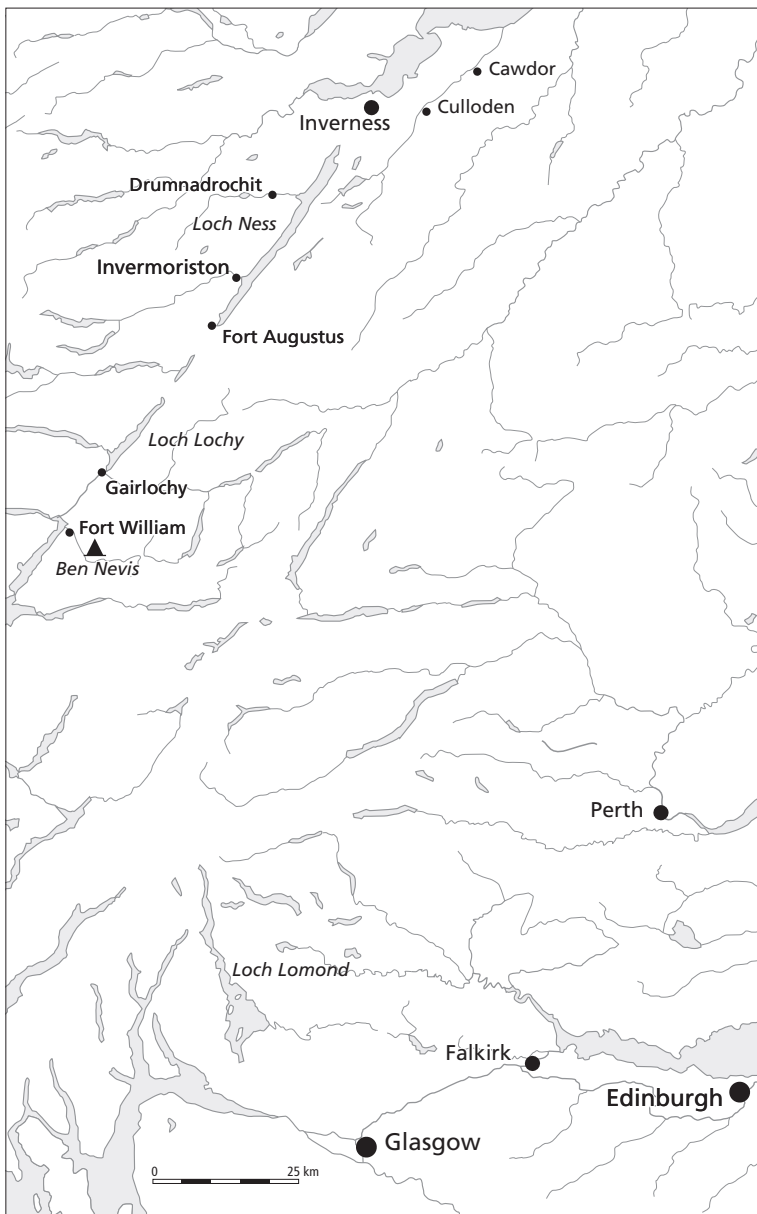
‘De doedelzak is het enige wat vermaak biedt,’ schreef Samuel Johnson toen hij op het eiland Skye eens goed om zich heen keek. Het is niet moeilijk om uit zijn befaamde *Journey to the Western Islands of Scotland* (1775) een hele reeks laatdunkende en cynische opmerkingen over Schotland te destilleren. In zijn tijd werd Johnson als een groot denker beschouwd, een man met een onbevangen en kritische blik.

Een zinnetje als: ‘Schotten behoren tot de aardigste mensen van de wereld’ tref je in het reisboek van Johnson niet aan. Het is een haast achteloos neergeschreven notitie uit een heel ander reisboek, *Naar de rand van de zee* van Jan van der Vegt, dat ruim twee eeuwen later verscheen. Hoewel Johnson met één teen in de Romantiek stond, maar allerminst een romanticus was, is Van der Vegt zonder meer een late vertegenwoordiger van deze stroming. Zijn houding tegenover de kale heuvels en wilde kusten van deze noordelijke streken is veel positiever, al heeft hij ook oog voor de schaduwkanten van de Schotse geschiedenis en de huidige tijd.

Over allerlei landen en gebieden bestaan zowel positieve als negatieve reisverslagen. Een en ander is sterk afhankelijk van de tijdgeest en de persoonlijkheid van de auteur. Wat Schotland betreft, overheerst al een hele tijd de welwillende, positieve toon. Menige romantische geest vond in de Highlands en Islands een toevluchtsoord, soms op de meest afgelegen plekken. Storm en regen en de gesel van de zomerse steekmuggen namen ze op de koop toe.

In dit reisboek doorkruis ik – vaak te voet – een groot deel van

Schotland. Meer dan eens volg ik het spoor van belangwekkende auteurs die op een bijzondere wijze over het land hebben geschreven. Wees niet bevreesd dat ik daarbij mijzelf wegcijfer. Want elke bladzij van dit boek draagt, wat ook het onderwerp moge zijn, mijn zwierige handtekening.

Dwars door de Hooglanden

Tegen de avond kloppen we aan bij Forest Lodge, Laggan Locks, tussen Loch Lochy en Loch Oich (spreek uit: Oitsj), in de Highlands van Schotland. Een groengeschilderde koe, die het bordje VACANCIES om haar nek draagt, staart ons vanaf de binnenplaats onbewogen aan. Een glimlachende man met borstelige wenkbrauwen doet open. Hij noodt ons binnen en vraagt ons de wandelschoenen in het halletje achter te laten. Tien tellen later barst hij in een homerisch gelach uit. Hij wijst op de letters L en R op onze sokken.

‘Hollanders!’ giert hij. ‘Alleen Hollanders hebben zulke sokken.’

Schaapachtig kijken we omlaag. Blom, zelfstandig topfotograaf, met wie ik al heel wat avonturen heb beleefd, stelt nu voor het eerst vast dat hij zijn voeten in de verkeerde sokken heeft gestoken. Hij reageert onverwacht ad rem. ‘Die omdraaiing is een geheugensteuntje voor de verkeerssituatie in dit land,’ grijnst hij.

Onze gastheer wrijft zich in de handen van plezier. Bloms woorden glijden langs hem heen. ‘Ik had vroeger een knecht die zijn laarzen altijd verkeerd om aandeed. Beide punten naar buiten, geen gezicht. Toen heb ik er een grote L en R op gekalkt. Jullie Hollanders herinneren mij altijd weer aan die domme knecht.’

Een beetje onzeker lopen we naar binnen. Op de paal bij de trap is een gedenkplaatje bevestigd: *In 1832 at this place nothing happened.* Zijn we in het huis van een dwangmatige grapjas beland? Ian ontpopt zich inderdaad als een verteller die graag om zijn eigen mopjes lacht.

‘Er waren hier eens twee Duitse wandelaars die mij vroegen of ze om half zes konden ontbijten.

“Waarom zo vroeg?” informeerde ik.

“Dan hebben we voor de middaghitte al een flink eind afgelegd.”

Weer die luide lach.

Hij had ze maar niet verteld dat een warme dag in Schotland even zeldzaam is als een ‘maagd in een bordeel’.

Opnieuw een lachsalvo.

In de met ouderwetse meubels en porseleinen honden en katten volgestouwde woonkamer maken we kennis met de vrouw des huizes – witte haarslierten omringen een gezicht met vriendelijke, heldergrijze ogen. De lokale geschiedenis blijkt haar favoriete onderwerp te zijn. Praatgraag en kwiek komt ze uit een leunstoel overeind en wijst door het raam naar een groene wei bij het meer waar in een ver verleden de zogeheten Slag van de Hemden heeft gewoed. Leden van de ene clan hadden daar een hinderlaag gelegd voor die van een andere clan. Vanwege de warmte – zou het klimaat van de Highlands sinds de middeleeuwen veranderd zijn? – trok men de kilts en mantels uit. Na een urenlange strijd waren er van de vijfhonderd strijders nog negen over.

‘De Schotten hadden de Engelsen niet nodig om elkaar een kopje kleiner te maken,’ luidt haar conclusie.

Later op de avond zetten wij ons samen met twee andere wandelduo’s aan een eigenaardige maaltijd. Niet de aardappelen en suf gekookte winterwortelen trekken onze aandacht, maar de bij de kip geserveerde ‘vulling’. Die is grijs met witte stippen. Het valt niet mee de smaak ervan te omschrijven.

‘Nat cement,’ probeer ik. ‘Oud behang.’

Blom schudt proevend zijn hoofd. ‘Het heeft iets van een al jaren verlaten schapenstal.’

Vanuit een ooghoek zien we dat op de overige vier borden het grauwe spul onaangeroerd blijft liggen.

Ian komt schaterlachend uitleg geven. ‘Dat is nu de roemruchte Schotse haggis! Dat wil zeggen, de gemalen ingewanden van een schaap vermengd met havermeel en kruiden.’

Blom zat dus in de buurt.

‘Elke streek heeft zijn eigen haggis,’ vervolgt Ian. ‘De slager in Fort William maalt de lever en het hart helaas te fijn, waardoor er zich een slijmlaag op de tong vormt. Maar hier, bij Loch Lochy, is de haggis grover en dus veel smakelijker, nietwaar?’

In de hoofdstraat van Fort William, waar onze voettocht een dag eerder begon, hadden wij de haggis al op de menukaart van een restaurant zien staan. Gelukkig waren wij niet voor de verleiding bezweken om de regionale keuken meteen alle eer te bewijzen. Daardoor stonden we een dag later fris aan de streep om aan de lange wandeltocht van Fort William naar Inverness te beginnen. Weliswaar lag het Schotse ontbijt ons nog zwaar op de maag, maar slijmerig voelden we ons allerminst.

In het oude fort, waaraan de stad haar naam dankt, markeert een speciale steen het begin van de Great Glen Way (117 km). Tussen het grijze graniet aan de onderkant, de bouwstof van de bergen rondom, en het bruinrode zandsteen van Inverness, loopt een scheve groene lijn: de Great Glen, de kloof die dwars door de Hooglanden loopt. Op de steen is een kaart aangebracht die laat zien dat de route zich steeds in de buurt van langgerekte meren ophoudt die door het Caledonisch Kanaal zijn verbonden. Ik verheug mij vooral op de wandeling langs Loch Ness, het best onderzochte meer ter wereld. Wat voor spel spelen het licht en de wind hier met de menselijke waarneming? Dat wil ik graag eens met eigen ogen zien.

Een bebaarde Nieuw-Zeelander, die het pad in omgekeerde richting had gelopen, wees ons op een naburige McDonald’s. ‘De Glen Way eindigt in Inverness ook bij een McDonald’s. Misschien hadden ze het daarom beter de Big Mac Way kunnen noemen.’

Blom schoot in de lach. Ik niet. Ik had even genoeg van flauwe grapjes. MacDonald is natuurlijk een klinkende Schotse naam,

behorend bij verschillende clans, maar men zegt er nooit bij dat al het fraaie rood in hun kilts afkomstig is van mensenbloed. Want laat daar geen misverstand over bestaan: uit de kroniek van de clans stijgen vooral woeste strijdkreten en luid wapengekletter op.

Het kostte maar liefst dertig jaar voorbereiding om het parcours van de Great Glen Way, die in 2002 werd geopend, uit te zetten. Het waren vooral de almachtige landeigenaars langs de boorden van de meren die dwarslagen. En ook nu nog verraadt menige omweg en afslag de tegenwerking van een grootgrondbezitter. Maar ook in Schotland, waar de feodale clans tot diep in de negentiende eeuw het roer nog in handen hadden, breken nu andere tijden aan: sinds kort moeten landgoederen voor het publiek worden opengesteld.

De Great Glen Way is het vervolg op de West Highland Way (185 km), die van Glasgow naar Fort William loopt. Het laatste traject is vele malen populairder dan het eerste. Vooraf hadden we van deskundige zijde gehoord dat je het beste van zuid naar noord kon lopen: dan had je de wind (en de regen) meestal in de rug en ontvouwden zich de mooiste panorama's.

Rijdend over de smalle kronkelweg tussen Glasgow en Fort William hadden wij op onze eerste dag in Schotland al zwaarbepte en natgeregende wandelaars op het pad langs Loch Lomond zien lopen. Het bord WELCOME TO THE HIGHLANDS was ons evenmin ontgaan. Bui en zon wisselden elkaar af en stonden aan de wieg van twee heldere regenbogen, een dubbele poort naar een mysterieuze wereld.

In Fort William hadden we overnacht in het hooggelegen Rhu Mor House, vanwaar de eetkamer een mooi uitzicht bood op het meer en de bergen aan de overkant. Schuin achter het huis verborg de Ben Nevis (1343 meter), de hoogste berg van Schotland, zijn top in een mistgordijn.

De landlord zet twee borden met gebakken eieren, bacon, meelworstjes en gegrilde tomaten voor ons neer. Zoals je in Griekenland de drabbige koffie beter Grieks in plaats van Turks kon noemen, zo deed je er hier verstandig aan om niet van een 'Engels

ontbijt' te spreken. Al is er geen verschil met een Schots ontbijt, de gevoelswaarde is heel anders.

Wij vroegen ons af of het mooie rood-blauwe dessin van de kilt van onze gastheer, de plooirok die een flink stuk wit been boven de kniekousen vrij laat, hoorde bij de clan MacKenzie, MacDonald, MacBean dan wel bij een van de andere tientallen clans die Schotland rijk is. Of zou de pensionhouder zich alleen maar met het oog op de toeristen hebben verkleed?

Het antwoord dat Blom op zijn gerichte vraag kreeg, klonk ons vreemd in de oren.

Het klonk als: *'We belong to the MacHumpty's from the Isle of Dumpty.'*

Aan zijn bebaarde gezicht en de blik in zijn omwalde ogen was niet te zien dat hij een grapje maakte.

De naaste omgeving van Fort William wordt beheerst door de Ben Nevis, de 'Hemelberg' in het Gaelic. Voor wandelaars op de West Highland Way vormt hij het sluitstuk van hun route. Elk jaar in september verzamelen ongeveer vijfhonderd hardlopers zich aan de voet van de berg. Eerst rennen ze omhoog, daarna omlaag. Voor de winnaar ligt geen nationale, maar slechts lokale roem in het verschiet. Het record staat op één uur en vijfentwintig minuten.

Aangezien we gelezen hadden dat de gemiddelde neerslag rond Ben Nevis twee meter bedroeg, verbaasde het ons niet dat op het korte traject naar Inverloch Castle de ene regenwolk na de andere zijn inhoud over ons uitstortte. Het kasteel bleek een ruïne te zijn. Kennelijk had de vesting zich niet meer hersteld van de slag die hier in de zeventiende eeuw had gewoed.

Ik stak een ter plekke gekochte paraplu op, met een mooie Schotse ruit erin verwerkt; Blom verdween met rugzak en camera in een knalrode poncho die hem op slag in een reuzenhobbit veranderde. Dankzij de zon sprong even later de ene heldere regenboog na de andere tevoorschijn. Het leek of ze met ons meewandelden. Ik vertelde de fotograaf over Marten Toonder, de schepper van Tom Poes en Heer Bommel, die er in Ierland eens in geslaagd